

**ТИЖНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDENI
UKRAINIENNE**

Число 40 (348) рік вид. VIII. 16 жовтня 1932 р. Ціна фр. 2. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 16 жовтня 1932 р.

Серед численної преси, як чужої, так і української, що надходить до редакції «Тризуба» зо всіх кінців світа, прийшов і скромний пакунок з Далекого Сходу. А в ньому — перші числа нового українського органу «Манджурський Вістник», що оце почав виходити в Харбині в Манджурії, яка недавно стала незалежною державою.

Приємна посилка. Приємно дізнатися, що там, де перебувають сотки тисяч наших братів, розпочато видання органу, який мусить щодалі то щільніше об'єднати наших земляків навколо національної роботи, навколо святої ідеї — служення рідному краю.

Орган цей мав виходити трьома мовами: українською, англійською та московською. Українською — для розповсюдження і пропаганди між своїми, англійською — для пропаганди і правдивого освітлення українського питання на Далекому Сході перед чужинцями, московською — для тих українців, що в специфічних умовах життя на Далекому Сході не навчилися ще пити з чистого джерела рідної мови, та для тих чужинців, представників народів, поневолених Москвою, що не знають української мови, але національні змагання яких однакові з змаганнями України.

«Таким чином, — пише передовиця «Манджурського Вістника» ч. 1. — тижневик «Манджурський Вістник» стає органом не тільки специфічно українським, але і органом дружніх нам народів, у котрих спільні з нами стремління та завдання».

Орган має на меті подавати інформації про життя й працю на всіх землях українських, а тако-ж про життя й працю української еміграції, розкиданої по цілому світі, і, подаючи ці інформації, редакція

«Манджурського Вістника» буде керуватися «не партійними, але надпартійними, суто національними інтересами».

«До мученицької боротьби Великої Української Нації за здійснення найвищого національного ідеалу, приєднуємося і ми, — будемо будити байдужих, освідомлювати несвідомих, та приєднувати будемо українські маси до єдиної всенациональної праці, що в сумі великанських зусиль, жертв, доведе нас до Суверенної Соборної Української Держави».

Ось головні засади, які ставить собі редакційний гурток «Манджурського Вістника».

Тяжкі завдання, багато праці чорної, трудної й невдячної стоїть перед свідомим гуртом українських патріотів, що стали на чолі цього видання, але та свята мета, що вони собі поставили, буде їх, глибоко віримо, морально підтримувати та буде давати необхідні силу й енергію для продовження розпочатої акції.

Гаряче вітаючи народження нового органу, од щирого серця бажаємо йому успіху та розвитку. Віримо, що той гарячий патріотизм, що ним перейняті ініціатори цього органу, дасть в скорому часі бажані наслідки і виправдає витрачені в трудних умовах тамошніх зусилля їхні.

Щастя Боже, на діло добре!

Шматочки минулого.

II.

Смерть А. О. Лазаревської. Садиба Лащинських. Кондрат Петренко.

Року 1879 померла бабуся Афанасія Олексіївна Лазаревська. Здається, скоїлося це на другий чи на третій день Великодніх свят, а Великдень того року був дуже ранній, ще не висохла земля після снігу, ще дзюрчала навколо вода, та й на шляху було мокро, а по греблі так хіба волами й можна було проїхати.

Батько з мачухою поїхали на похорон, а мене з сестрою Галею залишили в Підлипному. Що таке смерть, я тоді ще не гаразд розумів, але....

Але вперше побачив, як плакав мій батько. А я був певний, що не вмів він ані плакати, ані сміятися.

Погоди були дощеві, весняні, на шляху віяв холодний вітер. У Підлипенському домі топили груби... Мабуть через те і не взяли нас, дітей, до Гирявки на похорон бабусі...

Терешко та й де-які гирявські люди оповідали:

— Як везли на гринджолах волами до цвинтаря стару Лазаревську, то заслали соломою всю дорогу і всю греблю аж до церкви — бо не можна було ані пройти, ані проїхати.... Сусідка Максимовичка (народжена Лазаревська) позичила дубову труну, що наготовила було для себе, на час своєї смерти... Уся Гирявка йшла за тією труною.

Але взяв мене батько до Гирявки, як поминали бабусю Лазаревську на сороковини.

Здається, увесь куток зібрався до нашої садиби, і діди сиві, й дядьки, й баби, й жінки з дітьми... У дворі по траві покладено було свіжо вистругані дошки, а у саду аж у трьох величезних казанах варили борщ із свининою (бо день був скромний) та пшоняну кашу, у кухні пекли пироги. Скрізь душило їжою. Плавав блакитний димок поміж деревами.

Отець Андрій прочитав молитву, а далі люди посідали на траві біля дощок. Дівчата й баби розливали борщ по мисках та розносили їх. Найстаріші з дворових — Яким Ложка, Павло та найулюбленіша бабина покоївка Химка — частували гостей.

Дали й мені в руки пляшку з горілкою, й мусів я наливати чарку кожній людині, й робив це з великою охотою, поважно, щоб, не дай Боже, не розхлюпати.

Приймаючи чарку кожна людина попереду хрестилася, а далі приказувала:

— Нехай же їхня душенька царствує...

Було того дня у дворі селян душ, мабуть, півтораста, а може й більше, бо поприходили і з чужих кутків.

На всіх вистарчило й їжі, і горілки, але не помітив я жадного п'яного.

Поважали люде стару Лазаревську й живую, й мертвою.

Стомившись незвичайними обов'язками, я втік до покоїв..

І все тут було наче так, як і за часів, коли була ще господиня жи-ва, а наче вже й не так.

Бракувало чогось головного. Багато чужих людей сміливо заходило до їдальні та й до салі, роздивлялися малюнки по стінах та книжки у величезній бібліотечній шафі, що займала всю стіну. Голосно гомоніли бабини покоївки, Мотря та Стеха, що в-зимку катали мене на санках, — тепер вони бігали сміливіше, ляпаючи босими ногами.

Батько з молодою дружиною перебували в кімнаті, де вмерла бабуся й мусіли розмовляти з сусідами, панами та підпанками. Але ніхто не смів запалити цигарки.

Крім батька, ніхто не приїхав з синів покійної, бо всі вони перебували на службі, дуже, дуже далеко.

Від півдня й до вечера була садиба повна людей, багато наче зовсім незнайомих. Я мовчки придивлявся, прислухався... Наче й нічого не розуміючи з того, про що розмовляли дорослі.

Але як подав Терешко фаетона до крильця та сів я напроти батька, та рушили коні з двору, а далі праворуч на гору, а потім шляхом,

то я вже не дивився, як сідає сонечко й не звертав уваги на череду, що поверталася з поля до села, не чув пісні вечірового жайворонка — та аж до самого Підлипного, цеб-то дев'ять верстов, — усе думав і думав про те, що бачив і чув цього дня.

І не так зрозуміла, як угадала моя девятирічна голова, що бувають людські постаті, які й після фізичної смерти ще довго живуть, і дух їхній наказує, а іноді й забороняє тим, що залишилися на землі — працювати так, а не інак....

Вуста цих небіжчиків мовчать, а діла їхні продовжуються.

Здається, того-ж року, або й 1880, на спомин бабусі розпорядився батько перенести весь її будинок до села, й засновано було в ньому школу, якої до того часу в Гирявці зовсім не було.

І ще довго, довго де-які й селяне, а то й сусіди, пани та підпанки, бажаючи зробити в своєму господарстві якусь новину чи зміну, запитували:

— Ну, а як би зробила в такому випадку стара Лазаревська?

— Отак і отак...

Нарешті так воно і робилося.

Бабуся не була горда, не була криклива, але її всі боялися.

Зовсім маленьким хлопчиком, обідаючи, я мав звичай гойдати ногами під столом.

— Ти, Борю, наче ткач мелеш ногами, — вимовить вона, подивившись на мене крізь окуляри.

Та й все. Але я одразу спинявся... А як би те саме наказав хтось інший, то мабуть і не послухався.

Мій батько була людина залізної волі, ну, а перед «маменькою» ця воля м'ягшала, наче воскова свічечка під гарячим сонцем.

Безумовно, бабуся Лазаревська найменш усього вважала себе за «письменницю», або українську діячку. Але за п'ятьдесят років Академія Наук видала її щоденника, як зразок побуту та життя української родини.

Можна сказати, що по її смерті скінчилася ціла доба у селі Гирявці.

Сусідні пани, підпанки, а тако-ж селяне непомітно звертали на бік русифікації. Це робила обов'язкова служба в москалях, по якій приносилося додому салдатські пісні, а тако-ж те, що по сільських школах навчали в першу чергу російської мови.

Оця «цивілізація» нищила поезію українського життя.

Для мене особисто, по смерті бабусі Лазаревської, вся поезія наче перелетіла з її хутора до садиби бабусі Лашинської, що ще здраствувала, мабуть, років з 15.

Здається, її ніхто не боявся й не слухався, як я вже писав про це, але всі її дуже любили. Живучи в її домі й сини, й дочки, й ми, онуки, почували себе цілком вільно: що хотіли, те й робили. Приїжджали й виїжджали, коли забажається. Грали, співали аж до півночі. І моя мати, й моя тітка, Ганна Хведорівна, одягалися в національне убрання й байдуже їм було, що про це казатимуть сусіди, поміщики

Кандиби або Тарновські, які теж ніколи не минали гнізда Лашинських, гостювали тут, а іноді й ночували.

Оповідали дядьки та тітки, що чудово співала моя мама, Катерина Хведорівна:

— Хусточка-ж моя червоня...

Подобалася і мені ця пісня, коли я ще й не чув про це.

Обидві бабусі, батько та мати (хоч я її й не знав) — це були, з мого погляду, — дії мајорес, наче святі...

Але треба правду написати, що велике вражіння робили на мою душу й дії minoreс, тоб-то дворові люде.

У садибі бабусі Лазаревської: дід Яким Ложка, потім дві жіночі постаті, що управляли Гирявським господарством, баби Мартіянка та Химка, а з дівчат Горпина та Уляна...

Старих я вважав за дуже мудрих людей, а молодих за красунь надзвичайних...

Та воно, здається, так і справді було.

Ну, а в садибі бабусі Лашинської наймудрішою була для мене покоївка Кулина, а її син, трохи старший за мене, Кондрат Петренко, здавався за найталановитішого хлопця.

У саду бабусі Лашинської я зрозумів, що то за краса українських пісень та музики взагалі.

У перше в житті у високій гущині старих в'язів та лип почув і зрозумів я тьохкання соловейка, могутнє, але повне ніжності.

У перше тут почув я й скрипку в руках мого дядька Олександра Хведоровича; він не грав жадних рапсодій та, здається, і нотах не вчився, а по своєму аранжував де-які народні мелодії, іноді веселі, іноді сумні...

Він грав десь у покоях, стоячи перед відчиненим вікном, мені подобалося слухати скрипку здалека, з гушавини саду.

Як тепер розумію, то складалася за тих часів радість життя з трьох елементів: пахощів рослин, чудового, вкритого зірками неба, близької присутності цвинтаря, а голос дядькової скрипки, неначе поясняв моїй душі, що таке є щастя.

Тепер добре знаю, що ніколи того щастя не можна забути, а як воно минеться, то кожна його хвилина стає ще в стократ дорожча.

Крім скрипки, чув я тоді не раз і музику рожка, що на ньому грав приятель моїх дитячих та юнацьких років Кондрат Петренко.

Шматок бичачого рогу, а в нього запхнуто деревляного пищика із дірочками, як в сопілці. Цього струменту зовсім не можна було слухати зблизу, бо згук його був різкий, крикливий, але здалека здавався він ніжним, чудовим, наче людський голос-альт.

Найкраще виходила у Кондрата пісня:

Та чому соловейко
Рано не щєбече, —
Голосу не має.
Та чому козак
На Дін не йде, —
Дороги не знає.

У саду стеріг яблуки біля солом'яного куріння старий дід Гірлес (паничі його прозвали Геркулес, а дівчата та Кондрат вже переробили на Гірлеса).

Коло того діда Кондрат розкладав огнище, а потім виймав з кишені рожок, закладав пищик, сідав на соломі та й починав грати, хитаючи-ся то направо, то наліво.

Глухому Гірлесові було як раз добре його слухати, а я йшов далі, або сидів на ганку біля дому.

Більш як п'ятьдесят років минуло вже з тої пори, а такого рожка я ніколи й ніде не чув, — дарма, що трохи не весь світ об'їхав.

Цей самий Кондрат, в дитинстві пастух, умів і казки казати. Служив він де-який час у дядька Андрія Хведоровича за «псюрника», себ-то годував мисливських собак його...

Може б і не став я за Кондрата так багато згадувати, але нікуди правди дівати: біля нього зрозумів я, що таке музика українських мелодій і що таке полювання удосвіта на болоті. Та мабуть і красне письменство... бо першим героєм мого першого оповідання був він, Кондрат Петренко, а в житті — вірним приятелем аж до кінця мого студентства та й ще далі.

І досі пригадується мені, як зустрівся я з Кондратом року 1892 у місті Одесі.

Я тільки що поступив до університету, а Кондрат опинився там за портового стражника, — мій дядько Хведір Хведорович на цю посаду його замістив. Але моє приятельство з Кондратом не змінилося. Зайшов він якось перед вечером до моєї малесенької кімнати, став біля вікна тай виказав:

— Що ж, Борисе Олександровичу...

— А що?

— А так... Що вдень світе сонце, а вночі луна (цеб-то місяць) а ні в вас, ні в мене нічого нема...

І багато, й довго згадували ми з ним за Гирявку. Розмовляли, мабуть, трохи не до півночі... Нарешті Кондрат вимовив:

— Ну, треба йти спати... Сон мій любий, сон мій милий, зроби-ж хоч ти, щоб став я щасливий...

І так воно вийшло: наче й не вірші, наче й не проза, бо взагалі був це шматочок справжнього почуття, хоч і «мужицького», але поета, що приїхав до Одеси з Гирявки...

В перший раз відирвало мене від Кондрата те, що я в-осени 1881 року поступив до гімназії.

Про цю добу далі й буду писати.

Борис Лазаревський.

(Далі буде)

Товариство Приятелів Українського Університету в Празі.

Загальна економічна криза, яку переживає більшість держав, в тому числі і Чехословацька республіка, тяжко відбивалася на допомозі, яку уділювала Чехословацька республіка українським школам. Як відомо, в-осени минулого року міністерство шкіл і народної освіти було нарядило повне припинення допомоги з 1 січня 1932 р. Українському Університетові й Педагогічному Інституту М. Драгоманова. Потім удалося це розпорядження змінити таким способом, що для університету допомога була продовжена і на рік 1932, але в половинному розмірі, а для Педагогічного Інституту продовжена, теж в скороченому розмірі, до 1-го грудня 1932 р. При цьому міністерство зажадало, щоб при університеті було утворено чесько-українське товариство на чолі з кураторією, якому міністерство могло б уділяти допомогу на утримання університету. В даному випадкові міністерство керувалося бажанням упорядкувати далі існування університету, поставити його на солідній юридичній базі та перетворити з установи еміграційної на установу, що утримується правно існуючим чесько-українським товариством. В наслідок цього було виготовлено статут Товариства і кураторії, який і був затверджений земським урядом м. Праги 6 квітня 1932 року.

Організація «Товариства Приятелів Українського Університету» і кураторії, за цим статутом, представляється так.

Метою Т-ва є утримання Українського Університету, заснованого в Празі р. 1921 і всіх його наукових інституцій. Для досягнення цієї мети Т-во добуває потрібні фонди, забезпечує університетові матеріальні засоби для його існування й чинности, допомагає взаємному пізнанню і зносинам Українського Університету з чехословацькими та іншими університетами, високими школами і науковими інституціями, а тако-ж з'їздами, конгресами, конференціями слов'янських і інших народів, організує наукові з'їзди, конференції, вистави і т. д., видає справоздання і ріжні публікації (арт. 3). Грошеві засоби Т-ва складаються з членських внесків, дарів, дотацій, субвенцій і з прибутків з підприємств Т-ва. Членами Т-ва можуть бути як фізичні особи, понад 20 літ, так і ріжні організації, Т-ва то-що. Члени поділяються на 1) почесних, що обіраються на загальних зборах Т-ва, 2) фундаторів, що внесуть не менше 1.000 кч. одноразово, 3) дійсних членів, що платять що-річно не менше 24 кч: і 4) членів-допомоговців, що платять не менше 12 кч. річно. Всі члени, крім допомоговців, мають рівні права, допомоговці мають право дорадчого голосу і не можуть обірати та бути обраними в органи Т-ва. Органами Т-ва являються: загальні збори, кураторія, її президія і контрольна комісія. Загальні збори обірають до кураторії 4-х членів на 3 роки і контрольну комісію на 1 рік.

Дуже оригінальним по своєму складу і функціям органом являється кураторія. Крім обраних загальними зборами 4-х членів, кураторія

складається ще: а) з представників урядів, які при уділенні Українському Університетові матеріальної чи моральної допомоги виговорять собі право представництва в кураторії (це — міністерство освіти і закордонних справ ЧСР); б) з ректора, деканів і професорів обох факультетів університету, по одному на факультет, всього — 5 осіб; в) з 2-х професорів Карлового Чеського Університету, і г) з представника Т-ва професорів вищих шкіл в ЧСР. Таким чином кураторія більшістю свого складу не залежить від Т-ва, хоч і зобов'язана давати звіт з своєї діяльності загальним зборам. Як по своєму складу, так і по компетенції кураторія нагадує подібні їй кураторії, що так розповсюджені в Америці (в ЧСР такі кураторії мають всі школи й культурні установи чужих націй, що існують в ЧСР, як, напр., французька гімназія, англійська гімназія, російська гімназія, українська реальна гімназія в Жевничах і інші). Кураторія сама обирає свого голову і президію, яка являється її виконавчим органом. Справи по завідуванню університетом поділяються між кураторією та сенатом університету таким способом, що до компетенції кураторії належать всі справи фінансового характеру, що тичуться до утримання університету взагалі і з окрема до утримання професорського складу, бібліотеки, книжного складу, видавництва, найму помешкання і т. и. До компетенції університетських органів (сенату і деканатів) відносяться всі справи, що торкаються наукової і науково-педагогічної чинності університету, складу професорів, внутрішнього розпорядку і вияву чинності університету назовні. Всі ці справи полагоджують органи університету самостійно, на підставі статуту університету, встановлених правил і розпоряджень (арт. 12).

Така, в головних рисах, за статутом, організація Т-ва Приятелів Українського Університету і кураторії. 20-го червня ц. р. відбулися перші, установчі загальні збори Т-ва, на яких було переведено вибори кураторії і контрольної комісії. До кураторії було обрано таких 4-х членів—професорів Карлового Чеського Університету в Празі—д-ра Яна Кипку, д-ра Драховського, д-ра Сатурніка і д-ра Горака; заступниками—професорів Українського Університету — Бсродаєвського та Яковлева; до контрольної комісії обрано: проф. Карлового університету д-ра Я. Бідло, професорів Українського Університету Д. Дорошенка і О. Одарченка, заступником проф. В. Щербаківського. Того-ж дня зібралася кураторія і обрала свою президію: на голову кураторії обрано проф. д-ра Яна Кипку, на заступника голови ректора Українського Університету І. Горбачевського, на секретаря проф. Артимовича, на скарбника декана правничого факультету проф. С. Шелухина; крім того, до кураторії увійшли, яко члени: продекан філософ. факультету проф. Антонович і представник від правничого факультету проф. Ейхельман. Пізніше до складу кураторії мають ще увійти представники міністерств шкіл і народної освіти та закордонних справ.

Як бачимо, повстала нова організація, що має своїм завданням утримувати Український Університет в Празі, найстарішу вищу українську школу закордоном, єдиний під цю пору на цілому світі ук-

раїнський університет. Не треба говорити, яке важливе загально національне значіння має цей університет. Одним своїм існуванням університет доводить, що український народ стоїть на такому рівні культурного розвитку, що може власними силами організувати свій університет і утримувати його в науковій чинності ось вже 12-ий рік. З другого боку, факт існування університету закордоном, а не на рідній землі, показує, що на українських землях ще й досі панують не з волі українського народу, такі умови життя, які не сприяють організації навіть одного університету, хоч не так давно університетів було кілька.

Нова організація, що оце народилася на захист і для утримання Українського Університету в Празі, закінчила свою правну конституцію і приступила до праці. Але для того, щоб вона мала змогу виконати своє завдання, ця організація — Товариство Приятелів Українського Університету» потребує, щоб число «приятелів» університету було як найбільше. Не тільки матеріальної допомоги Т-во вимагає від своїх членів (внески занадто малі), але й в першу чергу допомоги моральної. Треба, щоб всі ті приятелі української університетської науки, єдиного українського університету в цілому світі, яких, віримо, на всіх просторах земної кулі є мільйони, стали не лише платонічними, ба й реальними приятелями, се-то членами Товариства приятелів Українського Університету в Празі. Вступаючи в число членів Т-ва, українські громадяне доведуть наочно перед цілим світом культурним, що українська нація — культурна нація, що вона розуміє значіння університетської науки, має свій університет і його утримує *).

А. Я.

З діяльності «Прометею» — Ліги Москвою поневолених народів.

І за час ферій від праці в централі «Прометею» та в її філіях не спочивали. Організаційні плани переводилися пильно під проводом секретаря Ліги п. І. Базяка, відбулося кілька нарад вузької президії у Празі та Берліні під головуванням проф. Романа Смаль-Стоцького. Було вирішено з початком нового політичного сезону розпочати широку акцію для інформації всіх державних і громадських чинників про положення Москвою поневолених народів.

Для цієї мети визначено окрему комісію на чолі з головою «Прометею» і делеговано до Женеви п. Миколу Лівницького. Комісії поставлено завданням не пропускати ні однієї нагоди, де б можна підняти голос в обороні поневолених народів. Новий політичний сезон дає нагоду досить часто це завдання виконувати. Тут хочемо поділитися з

---

*) Адреса Товариства Приятелів Українського Університету така: Spolecnost Pratel Ukrajinske Volne University. Stepanska, 49. Praha II. Tchecoslovaquie.

нашим громадянством змістом цілого ряду телеграм Ліги до різних конгресів, політиків і діячів з останніх кількох тижнів.

«Конгрес проти війни. Ромен Ролян. Амстердам.

Ліга поневолених Москвою народів (тут перераховано назви народів) жадає від конгресу проти війни, щоби було визнано, як міжнародні злочини, війни большевицької Москви 1920 року проти соціалістичних правительств Української та Грузинської Народніх Республік і військову окупацію земель вичислених народів. Підставою миру Сходу Європи може бути тільки демократія, тому закликаємо піддержати нашу боротьбу за права людини».

«Всесвітній конгрес мира. Почесному голові канцлерові Долфус. Відень.

Ліга поневолених Москвою народів (вчислено назви народів) вітає конгрес мира як найсердечніше. Мир Східній Європі може дати тільки демократія, тому закликаємо конгрес підтримати боротьбу наших народів за їх самовизначення, за свободу слова, преси, особи, науки і віри».

«Голові Ради Ліги Націй, прем'єрові Ірландії де-Валера. Женева.

Ліга поневолених Москвою народів (вчислено назви народів) вітає вашу ексцеленцію як найсердечніше на високому посту голови Ради Ліги Націй і прохає вас, як старого революціонера і борця за права народів, підперти нашу боротьбу за свободу і незалежність».

«Голові XIII асамблеї Ліги Націй міністрові М. Політисові. Женева.

Ліга поневолених Москвою народів (вчислено назви народів) вітає вашу ексцеленцію щиро з вашим обранням. Звертаємося до вас і прохаємо піддержати нашу боротьбу за свободу і незалежність, бо ми певні, що найдемо симпатії у сина славного грецького народу, що сам так довго боровся за свою волю проти чужого насильства».

«Делегатові Австралії Юзові. Женева.

Ліга поневолених Москвою народів (вчислено назви народів) дякує вам глибоко, що ви відкрили в своїй промові на асамблеї правдиві цілі провідників Москви та вказали на большевицьку небезпеку. Звертаємося до вас про допомогу в нашій боротьбі за свободу і самостійність».

«Делегатам: Фінляндії барону Коскінен, Естонії А. Шмітові і Латвії К. Зарінові. Женева.

Делегат Австралії Юз відкрив у своїй промові на асамблеї правдиві цілі большевиків. Ліга поневолених Москвою народів (вчислено назви народів) вдається до вашої ексцеленції з закликком звернути увагу асамблеї на большевицьку небезпеку і тим піддержати морально боротьбу наших народів за свободу і самостійність».

«Міністрові справ закордонних Туреччини Тевфікові Рущди Бевві. Женева.

Прохаємо переслати Газі Кемалі. Ангора.

Ліга поневолених Москвою народів (вчислено назви) щиро вітає вступлення Туреччини до Ліги Народів і висловлює надію, що делегати

Туреччини в цьому міжнародньому органі будуть обстоювати мир, справедливість та право поневолених народів на їх незалежне державне існування».

«Лорду Сесілєві, делегатові Англії. Женева.

В своїй промові ваша ексцеленція сказали, що мир порушено тільки на Далекому Сході і Південній Америці. Ліга поневолених Москвою народів (вчислено назви) звертає вашу увагу, що мир порушено на Сході Європи вже більше, як десять літ московськими большевиками, що напали і окупували землі наших народів. Просимо вас піддержати справу про большевицьку загрозу, яку порушив на асамблеї делегат Австралії, відкриваючи ясно цілі Москви».

«Паневропейському конгресові, графові Куденгове-Калергі.

Ліга поневолених Москвою народів (вчислено назви) голосно протестує проти фальшивої і несправедливої концепції нової Росії в паневропейській ідеології, що свідомо перече десятилітню боротьбу наших народів за волю і самостійність, що порушує наші права на самовизначення та хоче легалізувати злочинну окупацію наших земель Москвою».

Делегації «Прометей» вдалося у Женеві зацікавити долею поневолених народів широкі круги делегатів і журналістів; маємо вражіння, що акція «Прометей» осягнула свою ціль, треба тільки, щоб її Ліга дала вперто продовжувала.

Голос поневолених народів не повинен ні на хвилю замовкати.

Жук.

3 життя Українського Пласту на чужині.

Український Пласт на чужині згуртувався в Союз Українських Пластунів Емігрантів (СУПЕ). СУПЕ утримує живий зв'язок з усією пластовою молоддю взагалі, а тако-ж, скільки стає сили, і з пластовими організаціями чужини.

Найбільшим цьогорічним виступом СУПЕ на чужині було свято 20-ліття Українського Пласту (у Празі в березні) з великою пластовою виставкою. Свято пройшло дуже успішно, з великою участю своїх і чужинців. Свого часу українська преса відзначила цей визначний момент у житті української молоді докладними статтями.

Пластуни, як дійсні сини природи, завурилились більше, як лише пригріло весняне сонечко. А тепер ось уже осінь, і вони можуть сказати, що це літо було особливо багате на працю, а до де-якої міри й на успіх.

13-15 травня наші пластові відділи з Праги і Ржевниць виїздили на свято 20-ліття сквартінгу Ічинської пластової округи, куди Союз Укр. Пластунів Емігрантів дістав від містоначальника Союзу Чеських Пластунів офіційне запрошення з проханням узяти участь у академії, зокрема виступити з укр. піснями й танцями. Українські пластуни і пластунки були прийняті з боку упорядників свята з усім признанням і виступали з великим успіхом. За ті три дні українська пластова молодь дуже зійшлася з чеською, а гарне чеське місто Ічін не раз мало нагоду бачити карні відділи нашої пластової молоді в поході з укр. національним прапором, та почути українські пісні.

22-го травня улаштували Ржевницькі відділи «Свято весни» з ватрою та спортовими змаганнями. 29 травня відбулося посвячення чеської пластової резервації, де було засупництво й од СУПЕ. У Брні курінь старших пластунів

тунів «Бурлаки» брав 22 травня участь у святі, що улаштували тамошні пластові відділи чеські. Морський пластовий курінь у Данці гу відсвяткував 20-ліття Українського Пласту. У Відні 8 травня відбулося за співучасті тамошньої української пластової молоді «Свята матері», а 15 травня тамошні пластуни дали програм на свято Шевченка. Гурток Новиків у Празі відіграв на Великдень сценку «Сирітка» на слова Т. Шевченка.

Багато пластунів брало участь в рядах Українського Сокола в славному 9 злеті Соколів у Празі, як члени українського сокілства на чужині.

Українські пластуни-емігранти в Чехословаччині щасливіші, ніж їхні брати й сестри в інших чужих країнах, бо мають можливість дістатися до пластового табору на рідній землі і пожити серед української природи на Закарпатті. Мов на прощу сходилася пластова молодь з усіх кінців до центру всіх їхніх мрій — до пластового табору в Карпатах коло Сваляви. Він відбувся між 1. VII і 28. VII. Члени Союзу Укр. Пластунів Емігрантів, що були в таборі з III Курія Старших Пластунів ім. О. Вахнянина в Празі, IV Кур. Старших Пластунок ім. О. Кобилінської в Празі, з гуртка пластунок «Червона Калина» в Ржевничах, та з VII Кур. Ст. Пл. «Бурлаки» в Ржевничах, скоро зжилися з пластовим братерством з Ужгороду, Мукачева, Хусту, Берегова й інших міст Закарпаття. Цього літа табор мав особливий успіх. Були в ньому учасники з усіх кінців України — всіх коло 200 душ. З членів СМІЕ були в ньому переважно старші пластуни, що переводили таборовий вишкіл, підготовляли молодь до пл. іспитів, робили виклади на пластові теми. Місцевість була чудова — табор лежав над річкою Пнісю, довкола ліс і гори. Сонце, вода, свіже гірське повітря та вільне веселе життя в шатрах скоро робили всіх у таборі веселими і бадьорими. З табору відбувалися прогульки та більші мандрівки в околиці. Увечері бувала ватра, при ній дзвеніли наші пісні, голосною луною відбиваючись од рідних гір.

Надзвичайно радісним явищем була цілковита й глибока національна свідомість усієї молоді, згуртованої в таборі, хоч між нею були й селянські діти з глухих сіл Закарпаття.

Другий такий табор був від 12 до 27 VIII, тако-ж на Закарпатті, біля Хусту, що згуртував коло 30 учасників. Він мав більше локальний характер. В ньому перебувало і кілька членів СМІЕ з Праги та Ржевниць, що виконували в таборі функції інструкторів.

Пишучи про Закарпатський Пласт, мушу згадати кілька визначніших моментів з його життя. 19 і 20 червня н. р. українські пластуни з Хусту взяли участь у святі на 540-літній ювілей приходу кн. Корятівича на Закарпаття, яке відбулося у Пряшеві. Хустські пластуни виступали там з власним хором. Величаве пластова свято 5. VI в Мукачеві зібрало всю укр. пластову молодь Закарпаття. Свято складалося з урочистого походу містом, святочної академії та табору, де відбувалися пластові іспити, різні змагання, а увечері була ватра.

15. V відсвяткували Ужгородські пластові відділи свято св. Юрія, патрона пласту, а 6. V таке-ж свято було в Хусті. Врешті 25. і 26 червня був у Берегові з'їзд пластунів усіх національностей Закарпаття, на який прибули й українські пластові відділи.

Як бачимо, Пласт на Закарпатті набирає все більше й більше розмаху і вже тепер можна сказати, що це там найбільша організація молоді. Вона, безперечно, має велику будучність.

Та вернемося до життя Союзу Українських Пластунів Емігрантів. Завданням СМІЕ було цього літа вислати своїх членів до пластових таборів, а тако-ж до пластових інструкторських шкіл, які влаштовує шоліта Союз Чеських Пластунів. Це курси для пластових провідників, що відбуваються в природі і мають на меті поширити їх знання і дати учасникам можливість практично переробити все, чому вони пізніше вчитимуть молодших.

До таких шкіл коло Пряшева та Тренчанської Теплої СМІЕ вислав своїх членів з VII Кур. Ст. Пл. «Бурлаки», III Кур. Ст. Пл. ім. О. Вахня-

нина та з IV Кур. Ст. Пластунів ім. О. Кобилянської. Знання, що учасники набули у школах, дуже цінні і придалися де-кому з них уже при переведженні пластового вишколу в таборах на Закарпатті. Український пласт на чужині дуже потребує вишколених провідників та кваліфікованих інструкторів, і далішим завданням СУПЕ, поруч з іншими, не менш важними, буде вислати на друге літо до таких інструкторських шкіл більше наших старших пластунів та пластунок.

Союз Укр. Пластунів Емігрантів може пишатися своїм відділом у Загребі, що там заснувався допіру цієї весни. Маленький гурток незаможних українських студентів-пластунів за короткий час і майже без коштів спромігся на власні однострої (багато українських пластунів цього, на жаль, не має — пластовий однострій коштує 5-6 амер. дол.), придбав чудовий власний прапор і добре підготувався, щоб взяти участь у югослов'янському пластовому з'їзді, що відбувся на початку липня ц. р. Гурток «Перелетні» у Загребі поставив у таборі, де були й усі інші учасники з'їзду (крім югослов'ян, чехів, росіян тако-ж представники Англії, Франції, Австрії й інші), свої шатра, улаштував невелику виставку — пластову й укр. народн. мистецтва (вишивок то-що). При вході напис «Україна», а коло шатер на високій щоглі український національний прапор. Протягом з'їзду українські пластуни інформували чужинців про український пласт та взагалі про українську справу і придбали Україні багато прихильників. В урочистому поході містом український національний прапор несено поруч із прапорами державних народів, представники яких прибули на з'їзд, а наші «Перелетні» йшли в поході на другому місці (перші йшли чехи) з своїм гуртовим прапором. Тамошнє українське громадянство вповні зрозуміло вагу виступу наших пластунів на такому з'їзді й допомагало їм як і чим могло.

В наступному році в літі відбудеться світовий пластовий з'їзд під Будапештом, на якому мусять бути й українці, щоб гідно репрезентувати перед десятками тисяч чужоземної молоді ім'я України. Для успішної участі в цьому з'їзді бракує лише коштів, бо підготовку до нього СУПЕ почав уже тепер.

За останній час зорганізувалось кілька нових відділів — крім згаданого відділу «Перелетні» в Загребі, ще XI Кур. Ст. Пл. ім. Ф. Черника в Граці (Австрія) і X Кур. Ст. Пл. ім. Петра Дорошенка у Братиславі. У стадії організованя є наша пластова молодь у Бельгії.

Навесні ц. р. улаштувала Команда СУПЕ летючий провідницький курс у Ржевничах, а в Празі відбувся виклад проф. О. Бочковського з нагоди 82-ліття президента Чехословаччини Т. Масарика — «Чого молодь може навчитися у Масарика», та відчит втікача з совітів — «Молодь на совітській Україні».

СУПЕ видає пластовий часопис «Молоде Життя». Незабаром вийде нове число, що міститиме звіт про свято 20-тиліття Укр. Пласту, статті про табори й інструкторські курси та інший цікавий пластовий матеріал.

Пластові листівки, що видано на початку цього року (4000 штук), вже розійшлися і СУПЕ хоче видати нову серію. Пластові ювілейні наліпки, що СУПЕ видав аж у трьох накладах (останній в 40.000 штук) тако-ж уже майже вичерпано. Крім «Молодого Життя» СУПЕ видає ще по-місяця свої урядові «Вісти СУПЕ», які з огляду на зріст організації довелось збільшити.

Щоб ширше зацікавити і молодь, і старше громадянство Пластом, українські пластуни раз-у-раз надсилають статті про Пласт. Українська преса радо все це містить і цим дуже підтримує пропаганду Українського Пласту. Ця пропаганда находити жвавий відгук, особливо серед молоді, і сприяє розвитку організації.

Велику поміч пластунам дають прихильники Пласту з по-між нашого старшого громадянства. Без них праця Пласту на чужині не могла-б розвиватися, як тепер. Приятелі Пласту помагають йому кожний чим може: і своїми пожертвами, зв'язками і працею. Вони підтримують виступи Пла-

сту, пластову пропаганду в пресі, улаштовують виклади, збірки пожертв, лотереї, працюють з пластунами, особливо молодшими. Існують навіть організовані гуртки «Пластприят» (у Празі, Ржевніцях та інде). Має наш Пласт уже своїх приятелів і серед чужинців по ріжних краях, що тако-ж часом дуже його підтримують.

В листопаді ц. р. відбудеться річний звітний загальний з'їзд СУПЕ. Українські пластуни можуть з чистим сумлінням прибути на з'їзд, бо вони й цього року лишили за собою чималий шмат, може, часом і нелегкої, пластової праці.

Пластун.

Будинок Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції.

Нарешті давно вимріяна думка Т-ва починає здійснюватися. Т-во вже має, правда, ще не зовсім закінчений, власний будинок на власній землі, на своєму хуторі біля Ляньї під Парижем. Зусилля Управи Т-ва, що тяглися протягом років що-до видістання коштів на будівлю, привели до позитивних наслідків. Сьогодні збудовано вже будинок, в якому можуть знайти притулок кілька членів Т-ва.

Сам будинок не великий. Він складається з двох кімнат, 3 м. на 3 м. кожна, та кухні між ними, 2 м. на 3 м. Збудовано його з міцної цегли, дах покрито черепицею. Його будовано з таким розрахунком, щоб можна було згодом розширити його в якийсь бік, або надбудувати ще один, а то й два поверхи.

Недалеко від будинку викопано криницю глибиною в 6 м. та поставлено помпу. Вода дуже гарна, чиста й прозора.

Всі роботи по будівлі дому та викопанні криниці зроблено руками членів Т-ва, яким Управа достарчала лише харчі. Тому і будівельні роботи всі обійшлися вдвічі дешевше, ніж, коли б довелося доручити їх якомусь приватньому підприємству.

Старий барак, що є на хуторі, залишено з метою розширити його на-весну, щоби влаштувати з нього щось в роді великої їдальні, чи більшого помешкання.

Збудовано так само велику повітку, в якій вільно розмістили клітки для кролів, курей та гусей і качок, та для господарських потреб.

Потреба в цих всіх роботах була конечною, і Управа вирішила за всяку ціну довести до кінця хоч ці завдання. За минуле літо хутір став осередком, куди з'їжджалися члени Т-ва, та й не члени Т-ва, перебути день-два, а то й тижні. Повітря дуже добре, близько і ліси, і Марна; близькість від Парижу, зручність комунікації — все це робить хутір Військового Т-ва свого роду місцем, куди можна поїхати спочити, подихати свіжим повітрям, перебути в своїй рідній родині якийсь час. Минулого літа бували дні, коли за спільний стіл на хуторі сідало до сорока чоловік. І от тоді трудно було із ночівлям, бо тимчасовий барак, зрозуміла річ, не міг вмістити всіх тих, що бажали лишитися на ніч. Тепер, коли буде будинок з великим горищем, що може служити тако-ж місцем для снання, коли є ще й старий барак, — справа перебування на хуторі значно полегшується.

Будинок Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції — у Фор-дю-Буа, біля Лянї.
Загальний вигляд.

Управа Т-ва, звичайно, не спиняється тільки на цьому, що вона зробила на хуторі, але вважає, що початкова її мета, висловлена на багатьох наших військових з'їздах, частково вже переведена в життя.

Одзначаючи це придбання Військового Т-ва, мусимо зазначити, що це перший власний український будинок, що його спромоглася мати одна з великих і сильних організацій української еміграції у Франції.

Дмитро Буг.

3 міжнароднього життя.

— Доклад комісії Літона.

Доклад комісії Літона, яка, як відомо, з доручення Ліги Націй дослідувала на місці манджурське питання та причини китайсько-японського конфлікту, нарешті опубліковано. Зроблено це в той спосіб, що випущено його англійською мовою в Нанкіні і Токіо, і в той самий день роздано (двома мовами — французькою й англійською) у Женеві всім членам Ліги, а у Вашингтоні передано міністерству закордонних справ. Доклад уявляє собою велику книжку в десять друкованих аркушів; поділено його на десять відділів і прикрашено 14-ма географічними мапами. Перші вісім відділів його подають відомості про історію Манджурії, про сучасний стан річей в цілому Китаю, про китайську політичну еволюцію, про причи-

ни й умови японсько-китайського конфлікту та нарешті про японську працю, політичну, військову й иншу на території Маньчжурії. Два останні відділи присвячено висновкам та підсумкам, що їх комісія пропонує на увагу Ліги Націй.

Європейська політична преса встигла вже дати певну характеристику докладу комісії Літона. На дві частині (8 відділів і 2 відділа) його слід поділити не лише формально, але й по змісту, по суті й, особливо, по методах, по цілях. А це тому, що підсумки комісії не покриваються наведеними в її докладі фактами, висновки не випливають із зібраного нею матеріалу. Сталося так, як можна гадати, тому, що на Далекий Схід послано було ту комісію не стільки за отими фактами, які, до речі сказати, й без неї були відомі кожному уважному політикови, але як раз за тими висновками, мабуть таки наперед заготованими. Бо-ж треба пам'ятати, що комісію було вислано Лігою Націй з настирлового бажання китайського представника Ліги; що складено її було (приблизно рік тому) в той час, коли до Японії майже ціла Ліга ставилася вороже, що до її складу ввійшли тому люде, які милим оком дивилися на Китай і косим на Японію.

А в тім конечні наслідки начеб-то не ті, на які мали право сподіватися ініціатори цілої справи з комісією Літона, а може й самий лорд Літон. Враження від контрасту невідповідності між матеріалом і висновками докладу таке негативне, що в пресі згадано було — в пристосованні до Ліги Націй — вислів: «організоване лицемірство», а в одній з найбільших французьких газет (*Le Matin*) воно було сформульоване такими словами:

Траплялося і раніше, що в певних справах (Ліги Націй) виявлялися трагічні дисонанси, але ніколи ще в такій яскравий спосіб не стали проти себе, з одного боку, доктрина нової бюрократії Ліги Націй, з другого — річева реальність. Читаючи сторінки докладу, можна було б спитати самого себе: чи не краще для світа було б впрост мати перед собою війну, замість отого стану миру, заснованого на принципах недоторкального катехизису сектантів утопічного пацифізму.

Не будемо, бо не можемо, переказувати цілий зміст докладу комісії Літона, хоч може б він того і заслуговує. Як згадано вище, наведені в ньому факти і матеріали не нові для присвячених людей. Не нові вони й для читачів «Трибуна», що на його сторінках не раз розважалися такі важливі для українців далеко-східні азійські справи. Але факти оті цілком нові не тільки для середнього європейця, але й для багатьох, іноді дуже видатних і авторитетних європейських політиків і дипломатів, і з тих, про які доводилося констатувати, що вони не знали, де Варшава, а де Прага; Харків уважали генеральською фамілією, а Україну зачисляли до складу латинських американських республік, бо її президентом був якийсь Симон, не то Болівар, не то Петлюра. Ці нові факти вказані людьми однині мусять бути знані, бо припечатані вони тепер уже, так мовити, самою Лігою Націй. А знання ними отих фактів та зв'язаних з ними коментарів може бути в майбутньому корисним не лише самій Маньчжурії чи Японії, але й иншим народам, в тому числі і українцям. І цікаво тому, до речі, зазначити, що як раз ці «нові» факти, знання яких європейцями може для нас бути до певної міри вигідним, російською емігрантською пресою в її звітах про доклад Літона — перепущено.

Перший з цих «нових» фактів той, що комісія Літона, виучивши історію Маньчжурії та перевіривши справу на місці, прийшла до переконання, що маньчжурське населення, китайське воно чи ні, змалолося в минулому, змагається й зараз до того, щоби одірватися від Китайської держави і жити самостійним життям; більше за те: воно вже й жило так, бо самі китайці визнавали за Маньчжурією право складати з Японією ті договори, які були для неї доцільні і потрібні. На думку комісії, хиба маньчжурського самоозначення лише та, що Маньчжурія, не маючи можливості своїми силами одвоювати від Китаю своєї незалежності, використала для того

**Будинок Т-ва б. Вояків Армії УНР у Фраиці—
у Фор-дю-Буа, біля Ляньї.**

Криниця.

військову допомогу Японії. Тому, як гадає комісія, Манджурія не може бути визнана de jure, бо самоозначення її населення сталося не в «чистий» спосіб.

Свого часу на цьому місці вказано було, що цю саму тезу що-до Манджурії висловили були Сполучені Штати, вказано було й те, як на ту тезу одповіла Японія: словом — вказуючи на історію самих Штатів, ділом — визнаючи de jure Манджурію. Тепер ця сама теза коментується в європейській пресі в такий спосіб:

Хіба ж факт цієї допомоги (Манджурії) може бути достатнім, щоби засудити самий факт незалежного існування нації? Хіба історія дає нам так багато випадків, коли народам пощасливило-

ся звільнитися з поневолення власними силами без чужої допомоги, не тільки моральної, але до того як раз ще і чисто матеріальної? Коли б справді так повинно було бути, то ніколи не були б визнані де jure незалежними ні Греція, ні Бельгія, ні навіть Сполучені Штати Північної Америки (ні, додамо од себе, Італія, ні Сербія, ні Болгарія, ні Румунія, ні всі нові держави, що повстали за час і після великої війни).

Для нас, українців, наведений факт із доклада комісії Літона та коментарі до нього, — властиво, найцікавіше з усього, що в докладі є. Але додамо ще один з тих «нових» фактів. Стан річей в самому Китаю комісія характеризує, як хаос, що завжди повстає на ґрунті розкладу колишньої великої імперіялістичної держави. Комісія не дає цього останнього пояснення, але тому, хто пережив і знає хаос російський, тому воно впрост в очі кидається. Як свого часу в колишній Росії були: тимчасовий уряд і паралельні йому большевицькі совіти, що сперечалися з ним за владу, так зараз у Китаю йде боротьба між національним і комуністичним урядами. І не знати, хто з них сильніший, бо комуністи, використовуючи московську допомогу, опанували вже тринадцять китайських провінцій, маючи там велику свою армію, свої закони, свою адміністрацію і т. ін. Од цього хаосу хотіла одірватися Манджурія ще й тому, що, як про це свідчить матеріал, наведений в докладі комісії Літона, большевики зробили з цієї країни, так мовити, трамплін для свого дальшого наскоку на цілу східню, а то й південну Азію. Японська окупація Манджурії почала край тій большевицькій праці, перервавши московські зв'язки з внутрішнім Китаєм. І зробила це Японія, як то впливає із доклада комісії, по-перше, тому, що вона була найліпше за всі держави про все те освідомлена, а, по-друге, тому, що найбільше й найближче була в тому заінтересована. А в тім, давши всі факти й усі докази для вищенаведеного, комісія в той самий час у своїх висновках викладає, що доля Манджурії може бути вирішеною на конференції, обов'язковим членом якої має бути ССРСР, бо ця держава, мовляв, має свої незаперечні інтереси на Далекому Сході Азії. Одно слово, вовка стережись, але вночі того самого вовка до отари впускай.

Яка доля чекає доклад комісії Літона? Коли його було передано членам Ліги Націй, китайський представник, спосилаючися на попередні рішення Ліги, став домогатися і, добився того, щоб для його розгляду було скликано так звану комісію 19-ти, якій було свого часу доручено це питання. 19 представників Ліги Націй зійшлися, висловили ріжного роду не дуже ясні побажання, але манджурську справу не розглядали, а одклали її на шість тижнів, десь на середину близького листопаду. Справою займається Верховна Рада Ліги, після чого її буде передано на загальну асамблею. Явна річ, що на тій асамблеї будуть обговорені не лише матеріали доклада комісії, але й її пропозиції, як вирішити справу. Цих пропозицій десять, і вони такі :

1. Охорона інтересів Японії й Китаю.
2. Визнання інтересів ССРСР.
3. Погодження стану справи з існуючими договорами.
4. Визнання інтересів Японії в Манджурії.
5. Перегляд договорних взаємовідносин між Японією та Китаєм.
6. Встановлення методів нормального вирішення майбутніх конфліктів.
7. Автономія Манджурії .
8. Організація внутрішнього ладу в Манджурії та охорона її зовнішньої безпеки.
9. Економічне японсько-китайське наближення.
10. Міжнародна допомога відтворенню китайського становища.

Коротко кажучи, комісія хотіла б, щоб Манджурія (не вся, а зменшена до трьох провінцій) дістала автономію, але залишилася б у складі Китайської держави; щоб японці зберегли в ній свої економічні інтереси, але

вивели з'їздам свої війська і оддали цілу країну на поспас китайським генералам і совітським агентам, щоб Китаєві було привернуто фікцію великодержавности, але щоб в ньому розпоряджалися великі держави і т. и.

Чому може бути вигідною така перспектива? Одповідь ясна сама собою: Китаєві, а найбільше СССР. Сполучені Штати, як здається, гадають, що їм вона тако-ж вигідна, бо спрямована вістрям своїм в саме серце їх Тихоокеанського противника — Японії. Ця остання держава жадних ілюзій собі не робить. Японці офіційно тому вже й встигли проголосити, що доклад комісії вони прийняли, як другорядного порядку інформацію, не надаючи їй жадного значіння; що їх політика на азійському сході раз на завжди визначена уже тим, що вони визнали Манджурію *de jure*; що від тої політики вони не відступлять, не дивлячися на те, як до того поставляться інші держави, не зважаючи на те, яке рішення винесе з цього приводу Ліга Націй.

На цьому і стоїть на сьогодні ціла справа конфліктів на Далекому Сході Азії, близьке майбутнє вкаже на дальшу її еволюцію.

Observer.

Комунікат Українського Пресового Бюра в Парижі.

Підневільний труд в СССР.

Проф. Олександр Шульгин, Голова Місії УНР в Парижі, подав в Женеві всім делегаціям меморандум про підневільний труд в СССР, меморандум, що основується на законодавстві та офіційних розпорядженнях в СССР, як тако-ж і на зібраних серед втікачів з большевицької неволі свідченнях. У листі, що до меморандуму було залучено, проф. Шульгин, між иншим, пише:

«Починаючи з 1921 року, з часу, коли Україну було окуповано військами червоної Москви, легальний український уряд не переставав протестувати перед культурним світом проти цієї окупації і проти нелюдського режиму, що його заведено на Україні. Рабський труд є одним із елементів цього режиму, що гнітить український народ.

«Уряд УНР на еміграції, доручаючи мені підійняти цю проблему перед членами Ліги Націй, спирається на арт. 23 пакту Ліги Націй, який приписує своїм членам забезпечити і підтримати однакові та людські умови праці для чоловіка, жінки й дитини на їхніх власних територіях, а також і у всіх інших країнах, з якими вони мають торговельні та індустриальні стосунки, із цією метою утворити та підтримувати необхідні міжнародні організації.

«Тому, що більшість членів Ліги Націй мають торговельні стосунки з СССР, нам видається зручним звернути увагу делегатів на це так важливе питання рабського труду в СССР.

«Ліга Націй вжила ж заходів проти рабства в такій, напр., країні, як Ліберія, отже нам здається цілком слухним підійняти ту саму проблему відносно СССР, де режим, що мало чим ріжниться від рабства, тяжить над мільйонами людей, які приналежать до ріжних народів.

«Можливо, що система підневільного труду практикується так само і в інших частинах світу. Але в той час, коли там прикладення підневільного труду знаходиться в суперечності з місцевими законами, в СРСР навпаки, як це доводить прикладений при цьому меморандум, рабський труд є усталений і регульований самим законом.

«Узагальнення підневільного труду, що прикладається навіть до людей т. зв. вільних, не тільки є нелюдським і противним артикулам пакту Ліги Націй (зазначеним вгорі), але являється ще великою небезпекою з боку економічного, бо дає можливість керовникам СРСР практикувати закордоном їхню систему дампінгів, а з другого боку, одночасно полегшує їм справу утворення у себе військової індустрії, яка загрожує мирові всього світу».

Меморандум, поданий українською делегацією, викликав різні коментарі і розмови поміж делегаціями, особливо з огляду на те, що саме під цю сесію Асамблеї в Женеві — шоста, політична, комісія Ліги Націй займається справою рабства і підневільного труду, головним чином, в Ліберії. Отже де-які делегати, особливо з позаєвропейських країн, гадають, що меморандум, поданий українською делегацією, дає певну підставу поширити питання досліду підневільного труду і на країни совітського союзу, хоч би він і не належав до складу Ліги Націй.

Такий погляд зустрічає, натурально, відповідні труднощі серед європейських держав, що саме тепер, більш як коли-будь, втягують совіти в круговорот своїх політичних інтересів.

По-за офіційними листами, що підтверджують одержання меморандуму, українська делегація дістала від делегатів і де-які запити про різні сторони життя совітського союзу.

Не можемо не одмітити, що подання меморандуму про рабський труд в СРСР викликало велике зацікавлення серед преси і найшло відгук в багатьох органах преси. Так, напр., в «Журналь де Женев», впливовому органі, близькому до кол Ліги Націй, в ч. 275 з 8 жовтня, автор передовиці, відомий публіцист Вільям Мартен, в статті «Криза сталінізму», між иншим, пише:

«В цій країні, де є надто багато робочої сили, держава мусить прикладати рабський труд для того, щоб дістати собі робітників. Делегат національного уряду України подав про це до Ліги Націй меморандум, з яким може познайомитися з великою користю спеціальна комісія по справах рабства. Комісія може там прочитати, що у багатьох випадках карний закон став засобом видобування робітників, потрібних державі — власне те, проти чого культурний світ повстає, коли це одбувається в колоніях».

Управа Шалетської Громади з глибоким жалем сповіщає про смерть б. голови Управи Громади, члена Громади

Антон Павливч ЯКУБОВСЬКОГО

полковника армії УНР, яка наступила 10 жовтня с. р. після тяжкої недуги. Похорон відбувся в середу 13 жовтня о год. 3 на кладовищі м. Шалета.

Хроніка.

З життя української еміграції.

У Франції

— Панахида по бл. пам. Н. Лотоцькій в Парижі. У вівторок 11-го жовтня, в річницю смерті бл. пам. Н. Лотоцької, в Парижі, в Румунській церкві одслужено було парастас за спокій її души. На богослуженні були присутні рідня покійної та ближчі її знайомі.

— З життя Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. Грошеві датки за час від 20-го серпня до жовтня поступили від: 1) Укр. Громади в Шалеті — 95 фр., збірка підчас IX з їзду укр. емігрантських організацій; 2) пан-отця П. Білоня з Америки — 1 дол. членської вкладки та 4 дол., зібрані на лист ч. 561; 3) інж. В. Василенка з Кельців — 10 золот.; 4) п. Ол. Козловського з Подєбрад — 200 кч. збірка на підп. лист ч. 545; 5) Т-ва Допомоги Емігрантам з Вел. України у Львові — 10 золот.; 6) п. П. Недайкаші — 66 фр., збірка на лист ч. 568 в Біянкурі; 6) від Укр. Громади в Гавані (Румунія) — 600 лей (91 фр. фр.) і 7) Укр. Громади в Труа — 30 фр., збірка на листи 494 й 589.

Пожертви книгами та іншими друками одержано від: 1) п. Сомна (Париж) — 4 кн.; 2) редакції «Тризуба» (Париж) — 13 кн. та 18 світлин; 3) Укр. Наукового Інституту в Берліні — 26 кн. та 64 окр. числа журналів; 4) панства Косенків — 11 кн.; 5) п. Д. Антончука (Прага) 3 кн.; 5) Гн. Гаврилюка (Париж) 1 кн.; 6) Мистецьк. Т-ва з Шалету — 2 світлини; 7) п. О. Івахи (Вінніпер) — 2 кн.; 8) п. С. Онацького з Риму — 1 кн.

9) п. А. Матієнка — 2 кн. та 9) п. Х — 1 кн.

Всім жертводавцям Рада Бібліотеки висловлює свою щирю подяку.

Від 4-го жовтня Бібліотека функціонує нормально, відкрита в середу 6—9 г., в суботу — 4-9 і в неділю від 1 до 5 год.

У Польщі

— «Наталка Полтавка» в Плотичному. Жити в чужому оточенні, що-дня борсатись зі всякими труднощами і про майбутнє своєї батьківщини пам'ятати, до нього підготовлятися — це є відповідальне, і почесне, і разом тяжке наше завдання.

Турботи про працю, де її дістати, про родину, часами впрост знесилюють фізично, а за цим слідує притьмарення і віддалення всього того, що тим словом — батьківщина — весь зміст нашого перебування на еміграції окреслюється.

Але на нашу втіху, на щастя наше, зберегли ми в серцях, в душах наших «євшан-зілля» з України, яке вмілими руками, ще за часів таборових, з великою любов'ю до рідної землі, з побожним чуттям до виробленої віками народньої культури й традиції боротьби за волю, — передано нам було кожному через культ.-освітню працю, щоб ми в лихі часи про нього згадали, ним дихали.

Й здається не тільки у нас, а по всіх наших емігрантських осередках живе й зараз ця традиція, це плекання культ.-освітньої праці під виглядом ріжних гуртків, що співом, виставами, рефератами лучать нас з давніми часами предків, їх наступниками, життям

й недавньою боротьбою на Україні, з її недолею на сьогодні, з її перемогою, віримо, — «завтра».

Наш драматичний гурток при фаховій допомозі артистів, панства Векленків, після місячної підготовки, 14-го серпня виставив оперету «Наталка Полтавка». Всі «літники», що перебували в районі Плотична, відвідали цю виставу.

Присутні на виставі, переважно польська інтелігенція, захоплено подивлялися гру артистів й чари нашої музики та співу. Ніби ніяк не могли збагнути звідки й як оці постаті емігрантські поридилися з мистецтвом й зуміли тут, протягом 3-х годин відтворити куток землі української, кутик її душі. Та тяжко й нам було щось довго оповідати, бо в наших ушах ще брив голос сироти-Наталки і так близько чулася невмируча стихія нашої землі, що кличе, тягне за собою та пориває на найвищі терпіння, до найбільших жертв, — щоб тільки нею дихати, її знов відчути. І відчуємо. Хто-ж її переможе.

В Чехословаччині.

— Музей Визвольної Боротьби України в Празі. Акція дальшого збирання пам'яток української визвольної боротьби дала і за літні місяці добрі результати, особливо в збиранні тих решток, що опинилися закордоном. Дипломатичний відділ Музею придбав архиви українських місій в Сполучених Штатах, Англії, Німеччині, Австрії та Фінляндії, так що закордонна дипломатична діяльність українського уряду зараз представлена в Музеї майже повною збіркою документів. Знаходяться також в Музеї фотографії майже всіх місій.

До культурного відділу Музею вплинула бібліотека Академічної Громади в Подєбрадах, дуже цікавий особистий архив бувшого члена Револуційної Української Партії Євгена Голіцинського та, через щасливий випадок, частина архиву капелі Кошиця, про яку думали, що вона загинула. Рівно

ж зібрав Музей велику кількість річей покійних Осипа Маковія та Вячеслава Липинського, з яких буде уряджено вітрину, як тільки на це буде можливість; зараз же на перешкоді цьому стоїть брак місця в помешканні Музею. До вітрини Липинського вийде і по-смертна маска покійного.

Недавно отримав Музей велику кількість совітської преси в дарунку від Українського Наукового Інституту у Варшаві.

Завдяки старанням і праці фотографа п. Янушевича, можливо було впорядити альбом фотографій кімнат Музею та окремих експонатів.

Через швидкий зріст Музею потреба в більшому помешканні є так пекучою, що Управа рішила приступити до будови власної камениці, не дивлячися на кризу. Очевидно, що для здійснення цього плану будуть фінансові труднощі. Але тут на поміч Музеєві вже відгукнется, напевно, все українське громадянство.

В Румунії.

— Нові біженці з України. Не зважаючи на те, що охорону Дністра значно зміцнено, а рух в прикордонній смузі суворо контролюється, прибуття нових втікачів з України на терен Румунії продовжується без перерви.

Більшість з них (молдаване) знаходять притулок на терені Румунії, а українців передають назад у руки большевицької влади.

Головним мотивом, що спонукує румунську владу до видачі українців на певну загибель, є відсутність грошових засобів на утримання нових біженців. Зараз Румунія витрачає на нових збігців, що прибули протягом 1931-1932-го року і продовжують перебувати, не менше 50.000 леїв денно.

Втікачі жида та німці не перекидаються назад. Перших зараз же перебірають на своє опікування жидівські благодійні організації, а других відправляють до Німеччини.

Між Німеччиною та Румунією

мається угода, по якій Німеччина зобов'язується всіх збігців німців перевезти до себе, а під час побуту їх на терені Румунії — заопікуватися ними матеріально.

Для збігців молдаван румунське населення збрало коло одного мільйона левів.

Ними опікується спеціальний молдавський комітет в Кишиневі.

Безпорадними лишаються лише українці.

На заклик Громадсько-Допомогового Комітету Української Еміграції в Румунії прийти з допомогою збігцям українцям відгукнувся Чернівці, які збрали білизну та вживані речі. Речі ці п. сенатором Залозецьким було передано до розпорядження Молдавського Комітету в Кишиневі, який і розпреділив їх між біженцями (українцями та молдаванами). Так само на ім'я Українського Комітету було прислано 4 пакунки вживаних річей, які збрала Українська Громада Брюселя та його околиць.

На жаль, транспорт цих річей з-за кордону і видатки, зв'язані з отриманням їх в Румунії, перевищують вартість самих річей, наколи-би їх набувати тут за готівку. Через те з-за кордону допомога збігцям має даватися лише грошми.

Грошеві датки на користь нових збігців з України зложили: пані Ярошевська Марія з Дорогобича (Галичина) — 185 л., Українська Студентська Громада Української Господарської Академії в Чехословацькій республіці — 227 л., Українське Об'єднання в Чехословащині — 142 корони або 645 л., Дмитро Геродот — 500 л. Разом — 1157 левів.

Американська та канадійська українська преса навіть не надрукувала протестів-закликів, які було вислано Українським Комітетом у Румунії.

Зважаючи на цілковитий брак засобів, Український Комітет є безсилим прийти з конкретною допомогою збігцям українцям.

Завдяки його заходам пошастило врятувати більше сотні збіг-

ців, яким загрожувала висилка.

Тим часом, поскільки Комітетові не пошастить роздобути засобів на справу допомоги збігцям — почнеться знову масова висилка їх за Дністро.

З метою ознайомлення зі становищем збігців, з їх кількістю, а тако-ж і з метою організації представництва Українського Комітету в прикордонній смузі, куди перш за все попадають нові біженці, Комітет командировав секретаря Дмитра Геродота, який побував у Кишиневі, в Тігіні та в Четатеа-Альба.

Після приїзду Дмитра Геродота до Букарешту, Комітет зараз-же заінтервенював перед міністерством внутрішніх справ, представивши йому спис 46 втікачів з України, доля яких ще не була вирішена, але більшости з яких загрожувала висилка назад. Інтервенцію цю було підтримано тако-ж українськими і деякими румунськими парламентаріями.

Докладно про відвідування біженецьких осередків та про подорож до Дністра буде подано в найближчих числах «Тризуба».

Цим проситься всіх українців, а в першу чергу українські організації, зробити всюди збірки на врятування та на допомогу тих українців, що тікають з большевицького пекла. Пожертви належить посилати по такій адресі:

Comitetul Ucrainian, Strada Delea-Veche, 45, Bucarest IV. Romania.

— Справа Української національності. Отримавши повідомлення про те, що частину нових втікачів українців місцева адміністраційна влада Румунії реєструє як росіян, Український Громадсько-Допомоговий Комітет подав меморандум до міністерства внутрішніх справ Румунії, в якому просить звернути увагу на уважне означення національної приналежності збігців з України.

Пославши на те, що в сертіфікатах Нансена, які видавалися

до цього часу владою Румунії, для українців визначалася властива їм національна приналежність українська, Громадсько-Допомоговий Комітет звертає увагу міністерства внутрішніх справ на те, що інше трактування української еміграції може викликати великі ускладнення, особливо після неминучого падіння більшовицької влади та при повороті емігрантів назад на батьківщину.

Український Громадський Комітет у своєму меморандумі підкреслює, що український національний уряд уважатиме чужинцями всіх тих емігрантів з України, які в своїх документах матимуть приналежність не українську, а будь-яку іншу.

До меморандума Комітетом додано спеціальний опросник, на підставі якого Український Комітет до цього часу видавав документи, що свідчили про українську приналежність того чи іншого емігранта, що перебуває зараз на терені Румунії.

— Українські емігранти - абсолювенти вищої школи в Румунії. Українські політичні емігранти Дмитро Геродот, Антоніна Івасина та полковник Гнат Пороховський отримали дипломи про закінчення ними Вищої Адміністраційної Школи в Румунії.

Школу цю засновано в-осени 1928-го року. Викладали в ній визначніші професори університетів Букарешту, Чернівців, Яс і Галацу.

Українці абсолювенти належать до першого випуску цієї Вищої Адміністраційної Школи і є першими чужинцями в Румунії, які її скінчили.

— Українська загальна енциклопедія в Румунії. Завдяки заходам українського журналіста Дмитра Геродота дозволено набуття і поширення на терені Румунії Української Загальної Енциклопедії.

Том перший дозволено розпорядженням Дирекції Преси при раді міністрів від 24-го жовтня 1931-го року ч. 6943 і том 2-ий розпорядженням Державного Секре-

таріату Преси при міністерстві закордонних справ від 20-го вересня 1932-го року ч. 5898.

В Югославії

— Вечерниці в Українській Громаді в Білгороді. Не упорядковуючи протягом літа жадних вечірок, Українська Громада в Білгороді використала цей час на підготовлення до осіннього й зимового сезону.

Осінні зібрання Громади почалися 1 жовтня с. р. вечерницями, які зібрали багато місцевих українців.

У вступній промові перед вечірною головною Громади п. О. Зіверт зазначив, що Управа Громади намітила широкий план праці, виконання якого у великій мірі залежатиме від матеріальних успіхів, які буде мати Громада від перших своїх концертів і балів.

Цього разу значну частину програму зайняла музика. Збільшена струнна оркестра Громади під орудою п. П. Волошина виконала український марш і два гарних попури з українських пісень. Декільки річей на загальне задоволення присутніх виконав на віолончелі п. Й. Прокопюк. Пані Нейжмак, яка перший раз виступила в Громаді, дуже гарно заспівала пісні під акомпанімент оркестри. Гадаємо, що пані Нейжмак і надалі не відмовиться допомагати Громаді, беручи участь у її вечерницях. Що торкається декламацій, то, безперечно, найуспішнішими були декламації пані В. Зівертової та пані О. Волошинової. Вірші п. К. Цвітановича, які прочитав автор, публіка і цього разу, як і завжди, зустріла дуже прихильно і широко подякувала дідусеві-поету.

Нарешті мусимо згадати цінний реферат п. О. Зіверта про життя й творчість М. Лисенка, з нагоди 20-ої річниці з дня його смерті. Кінчаючи реферат, п. Зіверт закликав присутніх розвинути широкую агітацію за концерт, якого Громада мала дати 8 жовтня в великій салі «Радничої комори»

для вшанування пам'яті нашого славетного композитора.

На Далекому Сході.

— Нова газета — «Маньджурський Вістник». Не так давно вітали ми вихід у світ в Харбині українського двохтижневика «Листи з Далекого Сходу». Тепер мусимо з приємністю відмітити вихід у світ там же, в Харбині, і газети «Маньджурський Вістник», ч. I якого з'явився 5 серпня с. р. двома мовами — українською і московською, і в якому редакція обіцяє, починаючи числом 3, увести також і англійський відділ.

Особливо нас радує те, що новий орган має серйозний характер та ставить собі практичні, широкі цілі, які вказують на високий рівень патріотизму українців на Далекому Сході.

Передовиця ч. 1 зазначає, між іншим: «Ми ставимо перед нашою газетою широку мету обслуговування значних колоній народів, що досі були позбавлені тут можливості одержати потрібну їм інформацію через пресу у відповідному їм національним стремлінням освітленні. Українці, народи Кавказу, татари і прибалтійські народи найдуть на наших сторінках відгук на їхні запити і потреби в належному освітленні, що послужить на благо Маньджу-Го, давши їм притулок і можливість прикласти їхні знання і практику для полертя справи поступу».

Іншими словами, «Маньджурський Вістник» ставить собі мету подібну до тої, яку має організація «Прометей», і яку підтримують усі державно думаючі українські елементи.

Що-до міжнародньої орієнтації газети, можемо це зауважити також в тій самій передовій статті, де говориться: «Маньджу-Го родилася для справедливости, як освідчення права на життя, вільне від Гоміндана і його приспінників, і як результат віри в тісне співробітництво народів, що живуть в його межах, і при допомозі своєї могутньої сусідки Японії».

Крім красномовної передовиці містить перше число «М. В.» різну місцеву хроніку, статті і замітки російською мовою на різні загальні українські теми.

Другий відділ газети — український, містить повторення заголовку з поміткою, що видавцем газети є «Українська Видавнича Спілка», а редактором її є п. І. Світ. Міститься в цьому відділі ряд відомостей з українського життя в Європі і Канаді. При цьому треба підкреслити, що відомості вибрано досить влучно, які показують, що українці здібні творити вищу культуру й вести політику не гірше від інших цивілізованих народів. Уміщення таких відомостей є дуже корисним для розбивання московської брехні про бідність і молодість української культури.

Нарешті треба відмітити дуже приємний загальний тон газети — спокійний, розважний і безсторонній. Оскільки новий орган української думки і далі буде вестися в такий спосіб, ми певні, що він принесе велику користь українській справі на Далекому Сході і послужить прикладом для подібних видань в Америці, Канаді та інших місцях, де преса до сліз бідна, вузька і безнадійно провінційальна.

I. Заташанський.

20-ліття з дня смерті М. Лисенка.

20 років перед цим серед холодного, ясного дня, на просторому Київському цвинтарі — Байкова Гора, заповненому тисячами різноманітного люду, перед незащищеною могилою пролунав трагічний зойк нашого поета Івана Стешенка: Плач, Україно. Вже немає між живими твого співця — Миколи Лисенка».

Широ плакала тоді Україна. І потім не раз з пошаною і вдячністю згадувала світле наймення геніяльного інтерпретатора української пісні, якій заповідано, що вона «ніколи не вмере, не загине». Плакала Україна, але ж не оплакала достойно свого великого Бояна.

Минає 20 літ. За цей короткий, як для історії народу, час Україна перейшла великий шлях свого відродження, котрий — хоч і не без невдач, але безсумнівно кінець-кінцем приведе до певної перемоги. Тоді народ український, якого розбудило до нового життя вогненне слово Т. Шевченка, проспіване М. Лисенком, з вдячністю повним голосом і з повних грудей вшанує своїх новітніх будителів — Т. Шевченка та М. Лисенка, імена яких так нерозривно пов'язані. Тоді, в тім недалеку вже майбутнім буде належно оцінено пращу й геній нашого славного музики-громадянина, тоді на відповідну височину буде піднесено його постать, яку повністю осяє ясне сонце волі й незалежності.

Але ж і нині, в смутних умовах нашого життя, повинні ми згадати щирим словом глибокого узнання невтомного народного працівника й геніяльного музику — М. Лисенка, що, як правдивий соловейко, співав своїх солодких пісень ще до схід-сонця. Повинні згадати на всіх точках земної кулі, де б'ються свідомі серця українські, що в цей скрутний і трудний час, коли сонце наше затьмарилося, потребують бадьорости, міці й завзяття.

К.

Віблиографія

— «Impression de Russie» (Вражіння з Росії), бельгійське соціалістичне видавництво «L'Eglantine». Книжка гарно видана й рясно ілюстрована соціалістичними світлинами.

Не звернули б ми уваги на неї, бо знаємо наперед, які вражіння иноді привозять з собою з «соціалістичної батьківщини» «безсторонні та вільні» її відвідувачі. Зрештою зміст цієї книжки не новий, бо уявляє ця книжка з себе збірник відомих статей автора, опублікованих в деяких часописах Бельгії та Голандії.

Автор книжки — відомий соціаліст проф. А. Вермейлен, відомий тако-ж діяч поневоленого фламандського народу (фламанд-

ці пишуть і вимовляють не *ф*, а *е* — «вламандці»), «вламандський європеець», як його інюкми називають, сучасний ректор Гентського університету та нарешті сенатор. Думали ми, що він, як фламандець, може спостереже (протинно своєму другові, фламандському «малоросові» та видатному інтернаціоналістові Е. Вандервельде), пройжджаючи через Україну її становище. В серпні-вересні 1931 року, протягом 5 тижнів перебував автор у ССРСР, був у Ленінграді, Москві, Нижньому Новгороді, Казані, Самарі, Саратові, Сталінграді, Ростові, Тифлісі та повернувся через Батум, Крим, Одесу та Київ. Отже, переїхав він усю Україну, але не захотів помітити, що Україна та стогне під московським окупаційним чоботом.

У всій своїй книжці автор ужив слово Україна лише один раз і то у фразі без особливого значіння. Провівши чимало часу в Одесі та Києві, він спромігся написати лише те, що у Києві немає тепер великих склепів та гарних готелів, та що існує там величезна фабрика на взуття, яка вечерами освітлює всі околиці і, як й ому у казали, виробляє щодня 10.000 пар черевиків. Ось і все.

Згадаємо одначе де-що зі змісту книжки, бо вона яскраво відбиває сучасні настрої та політику II Інтернаціоналу.

Автор говорить, що для того, щоб боротися з большевиками, треба казати лише правду. І далі він говорить, що «потемкінізація» це вигадка тутешніх буржуїв. Нічого подібного він, мовляв, не спостеріг. Говорить тако-ж автор, що був він в ССРСР цілком вільний, ніхто за носа його не водив і т. д. Хоч далі і признається, що послухати селян він «не мав нагоди». Людей він зустрічав усе веселих, здорових на вигляд, добре одягнених та взутих. Бюджет робітничої сім'ї, мовляв, там не є нижчий, ніж у Бельгії.

Висновок автора такий: ССРСР не є пекло, він те-ж не є рай. Дуже еластично.

Далі говорить автор, що кому-

ністична диктатура, яку він на сьогодні вже боїться оправдувати, але невдало намагається оправдати за минулий час, панує без жадного контролю, має необмежену владу на кару та надзвичайно розвинене шпигунство.

Большевицька система значно зменшує критичні здібності людини, спричиняється до занепаду мистецтва, генія й талану (хоч вірять в народження якогось колективного мистецтва), механізує цілком дух, навіть забороняє висловити думки й т. д. П'ятилітка-ж знищує сучасну генерацію, яка, на думку автора, «хоробро погоджується» на цю жертву для порядку наступних генерацій. Люде живуть цілковито під комуністичним колпаком. З того, що автор чув в СРСР, йому здається, що «чутки про каторги» не такі вже й неправдоподібні й т. д.

Отже, автор не міг би погодитися з соціалізмом, який не вів би до визволення індивідуума. Проте, він визнає комуністичну диктатуру, якій висловлює ріжноразні побажання.

Автор бачив у совітах, що там росте, мовляв, чарівна вірою громада, дійсно з'єднана живим ідеалом. Але боронь Боже пережити цей чудовий і такий милий авторів «соціалний експеримент», або збачити таку чарівну й веселу громаду у себе вдома. Ні за що! Бо-ж большевики, мовляв, яви-

ще суто російське (під «російським» цей педагог розуміє, звісно, і всі народи, що поневолені червоною Москвою), а «у нас, в Європі, соціалізм мусить взяти інші шляхи»...

На думку автора, соціалісти мусять «на користь самій же цивілізації» бути в стані встановити їхнє відношення до «160-тиміліонного народу». Але хіба це відношення не встановили вже постанови II Інтернаціоналу?

На думку автора треба показати всю небезпеку засудження совітів з дурного та ліцемерного претексту, що влада там, мовляв, знаходиться в руках орди бандитів. Автор боїться, що с-деки, нехтуючи большевицькі «здобутки», стануть союзниками капіталістичного світу проти «першої великої пролетарської республіки». Його бере жах, коли він подумас, що можуть зрадити «російський пролетаріят», бо, бачте, капіталістичні держави «хотять вхопити за горлянку цей народ». А далі: «І коли вони загрожують йому (СРСР) війною, то чи мусимо ми ставитись на їх бік і допомагати їм, хоч би нашою пасивністю?» Розуміється, ні — відповідає автор, бо-ж «це дасть комуністам страшну зброю проти нас».

Коментарі, як кажуть, зайві.

Юрась Киянин.

Нові книжки й журнали.

— «*Pro méthée*» ч. 70 за вересень 1932 містить сильну статтю «*L'Esprit russe*», закінчення статті полк. Лямуша про М. Драгоманова, та статтю з «Загальними міркуваннями до пакту конфедерації держав Кавказу» й т. д.

— «*Slovansky Prehled*» ч. 7 за 1932 р. подає детальні відомості про українське життя, містить замітку на смерть Модеста Левицького й т. д.

— *Rapport du Conseil d'Administration de l'Office International Nansen pour les Réfugiés* подає відомості про діяльність Офісу з часу його засновання. Містить інформації, які цікаво знати всім центральним органам еміграції. До звіту долучено спис позик і субсидій, виданих Офісом ріжним організаціям.

— «Социалистический Вестник» ч. 17-18 26. IX. 1932, подає сенсаційні відомості про лист 18 большевицьких проводирів до Сталіна, цікаву замітку про ювілей М. Горького й т. д.

— Ілько Гаврилук — «Велетен ь духа», Чернівці, накл. книгарні Ю. Глинка і спілка. Брошура, присвячена спогадам про зустрічі з С. Петлюрою та характеристики Головного Отамана, як людини й громадського діяча. Кінчається брошура правдивим і вельми зворушующим представленням С. Петлюри, як виразника справжньої національної демократії, — Липинському і Винниченкові, які звужували державу до класи. Брошура написана легко, популярно й ясно, і заслуговує на якнайширше розповсюдження.

— М. Петришин — «Будують чи руйнують» (з приводу діяльності українських націоналістів), видавн. «Пролет», 1932. Невеличка брошура, присвячена критиці діяльності українських націоналістів. Цілком слушно кінчається вона так: «Перестерігаємо тих, що простодушню вірують у спасенність політики «націоналістів», перед тою прирвою, в яку штовхають український визвольний рух безвідповідальні «батьки-отамани» з провуду укр. націоналістів та з УВО».

— Lietuviu — Ukrainieciu Draugijos Zinios, ч. 5, Kaunas, містить статтю про І. Франка, проф. Біржімку та ріжну українську хроніку.

— Jach Turkestan, ч. 34, organe de la defence nationale du Turkestan під редакцією Мустафа Чокаєва.

— СІЛАСС, documentation anti-communiste, 1 octobre 1932, присвячено з'ясованню того, як большевики представляють населенню СРСР економічну кризу в капіталістичних державах, фальсифікуючи статистику й події.

— «Горцы Кавказа» ч. 31 подас статті «Москва й Ангора», «Спогади про Азербейджанську армію», ріжні менші замітки й хроніку.

— «Дзвони», вересень, ч. 9, 1932. Крім літературних уривків, слід відмітити статтю С. Л. «Які кого виховує сучасна преса і література», хроніку і т. д.

— Osteuropa Markt, heft 9, September 1932, містить вельми цікаву хроніку про німецько-большевицькі економічні зносини.

— Kulturwehr, 3 Quartalsheft 1932 містить замітку під назвою Ukrainischer Regionalismus і т. д.

— Д-р В. Боде, І. «Найбільший обманець». З німецької мови переклав І. Ставничий. ІІ. «Новий побут», переклад з німецької мови Ю. К.; Львів, 1932, видання українського протнальгольного товариства «Відродження».

— Les Conditions du Travail en URSS. Mémoire de l'Association Ukrainienne pour le Société des Nations, Genève, 1932, містить вельми інтересну збірку большевицьких законів, які організують рабство в СРСР, і автентичні приклади жахливої практики, яку переводять большевики в організації рабської праці на Соловецьких островах та інших місцях.

— Res Publica, revue d'études politiques internationales. Octobre 1932. Bruxelles, містить велику статтю за підписом D. Holovnia, під назвою L'Ukraine Contemporaine. Стаття більш-менш об'єктивно змальовує цілу еволюцію українського руху від упадку республіки Богдана Хмельницького аж до останніх днів, і кінчається таким висновком: «Вже з огляду на географічне положення України питання її політичної організації є питанням інтернаціонального характеру, що мусять притягти увагу всіх європейських держав».

Зміст.

Париж, неділя, 16 жовтня 1932 року — ст. 1. Борис Лазаревський і Шматочки минулого, II — ст. 2. А. Я. Товариство Приятелів Українського Університету в Празі — ст. 7. Жук. З діяльності «Прометею» — Ліги Московю поневолених народів — ст. 9. Пластун. З життя українського пласту на чужині — ст. 11. Дмитро Буг. Будинок Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції — ст. 14. Observer. З міжнародного життя — ст. 15. Комунікат Українського Пресового Бюра в Парижі — ст. 19. Хроніка. З життя української еміграції: У Франції — ст. 21. У Польщі — ст. 21. У Чехословаччині — ст. 22. У Румунії — ст. 22. В Югославії — ст. 24. На Далекому Сході — ст. 25. 20-ліття з дня смерті М. Лисенка — ст. 25. Бібліографія — ст. 26. Нові книжки й журнали — ст. 27.

Грошевий звіт

Допомогового Комітету при Українській Реальній Реформованій Гімназії в Ржевніцях за час від 1. XII. 1931 р. по 1. III. 1932 р. (Продовження. Див. «Тризуб», ч. 38(346) — 2 жовтня с. р.).

ВИКАЗ ВНЕСКІВ.

З Чехословаччини:

1. Українська Жіноча Рада у Празі — 280.— корон чеськ., 2. Инж. Й. Кан — 200.—, 3. А. Вовнова — 150.—, 4. В. Гетьманчукова — 150.—, 5. І. Корнеляк — 150.—, 6. Др. П. Лісецький — 150.—, 7. В. Рабинюк — 150.—, 8. О. Морозова — 130.—, 9. В. Пулько — 130.—, 10. Др. О. Петрименко — 110.—, 11. Проф. А. Артимович — 100.—, 12. Укр. Жіночий Союз у Празі — 100.—, 13. Инж. І. Кичун — 100.—, 14. Др. С. Крижанівський — 100.—, 15. М. Матюшенкова — 100.—, 16. Инж. В. Мордвинів — 100.—, 17. Др. М. Шлюсар — 100.—, 18. Др. Я. Рибак — 100.—, 19. Инж. М. Біличенко — 90.—, 20. Инж. Д. Голово — 90.—, 21. Дир. Ю. Колцуняк — 90.—, 22. Україн. Університет у Празі — 90.—, 23. Инж. І. Назюта — 85.—, 24. С. Джубан — 70.—, 25. Др. В. Васильків — 60.—, 26. М. Вовкова — 60.—, 27. Инж. Я. Дорош — 60.—, 28. Др. Ю. Добриловський — 60.—, 29. Др. П. Ключко — 60.—, 30. Др. М. Науменко — 60.—, 31. Дир. О. Онуляк — 60.—, 32. Инж. В. Саух — 60.—, 33. І. Тимофіїв — 60.—, 34. Инж. П. Яромоленко — 60.—, 35. М. Зубрицький — 60.—, 36. Инж. В. Бородайкевич — 50.—, 37. Ур. І. Грицик — 50.—, 38. Г. та Н. Дяченко-ві — 50.—, 39. Бр. Клемпуші — 50.—, 40. Инж. Ю. Колард — 50.—, 41. К. Маруянова — 50.—, 42. Др. В. Наливайко — 50.—, 43. Др. А. Ортинська — 50.—, 44. Др. М. Пироженко — 50.—, 45. Буд. Й. Сухий — 50.—, 46. Инж. М. Трепет — 50.—, 47. Є. Шаповалова — 50.—, 48. Инж. С. Шараневич — 50.—, 49. Дир. С. Чайка — 50.—, 50. В. Каралуп — 45.—, 51. Др. Аг. Артимович — 40.—, 52. Л. Войтович - Волощакова — 40.—, 53. Инж. Г. Івасенко — 40.—, 54. Уч. І. Корженівська — 40.—, 55. Д. Боханек — 40.—, 56. Инж. І. Лютенко — 40.—, 57. Проф. С. Медвідь — 40.—, 58. Инж. А. Мельничук — 40.—, 59. А. Михайлюкова — 40.—, 60. Инж. Є. Науменко — 40.—, 61. Уч. М. Підмалівська — 40.—, 62. Др. І. Пшанецький — 40.—, 63. Проф. С. Смаль-Стоцький — 40.—, 64. п. В. Білий — 35.—, 65. Уч. Г. Гайдак — 33.—, 66. Л. Бризгунова — 30.—, 67. Проф. І. Богаченко — 30.—, 68. Уч. В. Бучинський — 30.—, 69. Инж. Г. Василевський — 30.—, 70. Є. Вировий — 30.—, 71. Др. А. Городицький — 30.—, 72. Др. І. Долинський — 30.—, 73. Инж. С. Зерналь — 30.—, 74. Инж. І. Зінченко — 30.—, 75. Инж. Д. Зубченко — 30.—,

76. Проф. Д. Коломієць — 30.—, 77. Полк. П. Крицький — 30.—, 78. Др. М. Кухаришин — 30.—, 79. Ур. Ф. Сас — 30.—, 80. М. Ясіня — 30.—, 81. Инж. П. Білий — 25.—, 82. Доц. М. Добриловський — 25.—, 83. В. о. шкіль. лікаря С. Шишківський (замість новорічних привітань) — 25.—, 84. Инж. А. Дудник — 20.—, 85. п. Д. Антончук — 20.—, 86. А. Бардинь — 20.—, 87. М. Вербенєць — 20.—, 88. П.-о. А. Волошин — 20.—, 89. А. Гнатюкова — 20.—, 90. Др. О. Даньчик — 20.—, 91. Дир. Г. Дубик — 20.—, 92. Инж. О. Євтухів — 20.—, 93. І. Новальчук — 20.—, 94. Др. Я. Коваржова — 20.—, 95. Др. М. Ліскевич — 20.—, 96. Ур. І. Леонтович — 20.—, 97. Др. М. Макух — 20.—, 98. К. Городечна — 20.—, 99. Др. Д. Микитинський — 20.—, 100. Др. В. Пежанський — 20.—, 101. Др. М. Прокошів — 20.—, 102. Ур. І. Рибак — 20.—, 103. Инж. І. Семенчук — 20.—, 104. О. Селезень — 20.—, 105. П. Смола — 20.—, 106. Инж. М. Федорів — 20.—, 107. Учит. М. Цимборський — 20.—, 108. Инж. П. Яремкевич — 20.—, 109. Невідомий — 20.—, 110. Проф. К. Заклинський — 15.—, 111. Инж. М. Кириченко — 15.—, 112. Инж. М. Метельський — 15.—, 113. Др. М. Аркас — 10.—, 114. П. Барчук — 10.—, 115. В. Бобик — 10.—, 116. Инж. П. Василюк — 10.—, 117. Инж. Є. Ганьківський — 10.—, 118. Др. Гончарів-Гончаренко — 10.—, 119. Др. А. Головка — 10.—, 120. Г. Дубикова — 10.—, 121. Инж. М. Захарченко — 10.—, 122. Инж. Р. Іванець — 10.—, 123. Инж. Я. Івантишин — 10.—, 124. А. Кир — 10.—, 125. Н. Кузьмин — 10.—, 126. Инж. О. Неділько — 10.—, 127. Инж. Л. Романюк — 10.—, 128. М. Секретар — 10.—, 129. Инж. П. Стецьків — 10.—, 130. Др. В. Яшан — 3.—,

З Польщі :

1. С. Хома — 160.— золотих польських, 2. П. Вергунова — 90.—, 3. С. Воронєцький — 80.—, 4. Земельн. Гіпотечний Банк у Львові — 50.—, 5. Ф. Корнійчук — 40.—, 6. Український Клуб у Варшаві — 20.—, 7. Союз Українок у Бориславі — 15.—, 8. Проф. І. Фешенко - Чопівський — 15.—, 9. Св. Синод у Варшаві — 10.—, 10. Церковне Братство в Губичах — 10.—, 11. Р. Левицький — 6.—, 12. А. Дуда — 5.—, 13. П. Свій — 5.—, 14. М. Тереля — 5.—, 15. Р. Тереля — 5.—, 16. Г. Волянський — 3,5, 17. п. Дорова — 2.—, 18. Проф. І. Огієнко — 2.—, 19. Р. Смалько — 2.—, 20. П. Яворська — 2.—, 21. Решта жертводавців, підписи яких не можна було розібрати (підп. лист п. Звонкової) — 9,5.

З Франції :

1. Инж. С. Созонтів — 20.— франків французьких, 2. Т. Возняк — 5.—, 3. Г. Калининський — 5.—, 4. Л. Колодій — 5.—, 5. п. Корбелецький — 5.—, 6. Є. Офитько — 5.—, 7. О. Онипко — 5.—, 8. Невідомий — 5.—, 9. П. Магушинин — 3.—, 10. А. Ранок — 3.—, 11. Т. Асак — 2.—, 12. п. Бойцун — 2.—, 13. п. Васишинин — 2.—, 14. п. Джало — 2.—, 15. І. Жук — 2.—, 16. С. Каранок — 2.—, 17. І. Колянський — 2.—, 18. В. Лазарук — 2.—, 19. М. Ліщишин — 2.—, 20. М. Макар — 2.—, 21. п. Павлишин — 2.—, 22. А. Сухля — 2,05, 23. С. Хичій — 2.—, 24. П. Жибєць — 1,05, 25. М. Манчур — 1.—.

ВИКАЗ ЖЕРТВ РІЧАМИ :

1. Є. Бок — одяг, 2. Др. Ю. Добриловський — одяг, 3. Лібштатські Текстильні Фабрики — 25 метрів скатського хаки, 4. Українськ. Жін. Союз — одяг, 5. Др. О. Пестрименко — одяг.

Товариство Прихильників Української Пісні в Празі, нагадуючи про дату смерті М. Лисенка (24-го жовтня ст. ст., 6-го листопаду н.ст. 1912 р.), закликає цією дорогою всіх, щоби гідно було вшановано Велике Наймення в прийдешні «Лисенкові дні», та в належній пошані було схилено голову перед світлою пам'яттю українського Бояна.

У п р а в а .

О Г О Л О Ш Е Н Н Я .

Для можливого в скорому часі набору голосів до української капели, бажаючих стати до конкурсу просять наперед подати свої адреси і всі дані відносно голосу: Borys Samojlovyc, Horni Cernosice u Prahy, c.20.Tchécoslovaquie. Будуть потрібні: сопрани, альти, високі тенори та ІІ басы. Про час та місце проби голосів буде оповіщено своєчасно в часописах.

Мистецьке Товариство при Українській Громаді в Ліоні

влаштовує в суботу 15 жовтня с. р. в Salle Patronage Laïque Vilette— Paul Bert, 187, Avenue Félix Faure під режисурою п. Гусана виставу

КУМА МАРТА,

п'єса на 5 дій Шатковського .

У п'єсі приймають участь: пані Гусак, Федоровська, Ярмола, Когутницька та панове: Попель, Наливайко, Григораш, Ярмола, Когутницький, Семенко й ин.

По виставі балъ до ранку. Буфет .

Квитки по 5 та по 3 фр. Початок о год. 8 веч. Прибуток — на фонд допомоги безробітнім членам Громади.

Адміністратор — У п р а в а Т - в а .

О Г О Л О Ш Е Н Н Я .

Хочу заснувати в Парижі невеличку фабрику пряників. Шукаю спільника українця з грошима (треба 50.000 франків). Зарібок добрий. Писати: Monsieur В а с и м е н к о , 6, rue de la Tour, C o n s t a n t i n e . Algérie.

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

відкрита в середу : 6—9, в суботу : 4—9 і в неділю : 1—5 г.

В Бібліотеці можна набувати:

Збірник пам'яті Симона Петлюри. Видання Міжорганізаційного Комітету в Празі. Ціна 25 фр. з пересилкою у Франції.

Шевченко. Кобзарь. В редакції проф. В. Сімовича. Ціна 25 фр. без пер.

Смаль-Стоцький Ст. Шевченко — співець самостійної України — 2 фр.

Doroshenko: — Chevchenko — le poète national de l'Ukraine. — 5 фр.

E. Evain — Le problème de l'indépendance de l'Ukraine et la France — 10 frs.

Омельянович-Павленко: Україно-польська війна 1918-19. Ц. 15 фр.

Бочковський О. І. Т. Г. Масарик — Національна проблема та українське питання — Ц. (без перес.) 19 фр. і на крашому папері 34 фр.

Маланюк Ев. — Земля й Залізо. Поезії. Ц. 10 фр.

За Державність. Збірник 2-й Воєнно-Історич. Т-ва. Ц. 22 фр.

Шульгин О. — Державність чи Гайдамаччина. Ц. 3 фр.

Соловецька каторга (Документи). За редакцією Л. Чикаленка. Ц. 5 фр.

Гуртуймося. Журнал військ.-гром. думки. Ц. 3 фр.

Рідне військо — українським дітям. Постаті козаків до витинання. Ц. 2 фр. аркуш.

Портрети С. Петлюри та Т. Шевченка по 1.50 фр.

Відзнаки-тризуби по ціні 4 і 6 фр.

Ріжні листівки по 0.75 фр.

Колекції україн. поштов. значків (19 ріжних). Ц. 3 фр.

Папір і конверти з тризубом 10 шт. — 6 фр.

Українські наліпки-тризуби. Ц. за 1 пакет 10 шт. — 1 фр.

Листівки: могили С. Петлюри, Бібліотеки його імені, читальні та Музею при Б-ці. Ціна 1 фр., ціла серія — 6 листівок 5 фр. без пер.

Звертатись до бібліотекаря:

Mr. I. Rudicev. 41, rue de La Tour d'Auvergne, Paris 9.

Редакція і адміністрація: 42, rue Dœufert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-83.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Педагог — Комітет.

Адміністратор: Л. Косенко

Le Gérant: M-me Perdrizet.